

Kreatív város, okos város, boldog város?

Creative city, smart city, happy city?

Barsi Boglárka

tudományos munkatárs, HUN-REN KRTK RKI, barsi-boglarka@krtk.hun-ren.hu
egyetemi adjunktus, Széchenyi István Egyetem, barsi.boglarka@sze.hu

Absztrakt

A gazdasági tevékenységek térbeli koncentrációját és annak okait vizsgáló kutatások az 1960-as évektől kezdve azt sugallták, hogy az új technológiák megjelenése és terjedése a gazdasági tevékenységek áthelyeződését eredményezi a központokból a perifériák felé. Az internet kereskedelmi célú megnyitása az 1990-es évek elején felerősítette ezt a vitát. Azonban a high-tech iparágak koncentrációja ellenkező folyamatokra utalt. Antonelli (1999) szerint az ipari aktivitás sűrűsége növeli a hálózati kapcsolatok és az információáramlás intenzitását, így a helyek és városok szerepe továbbra is kiemelkedő marad a globalizáció és a negyedik ipari forradalom korában.

A tudás, a kreativitás, mint nem megfogható termelési tényező, valamint az információs és kommunikációs technológiák szerepének felértékelődése adott okot a városokról való gondolkodás új aspektusainak. Elnevezéseiben, jellemzőiben jelentős eltéréseket találunk. A 21. századi városokhoz kapcsolódóan három lehetséges paradigmát emeltünk ki: a kreatív város, az okos város és a boldog város koncepcióját; illetve bemutatjuk az ezzel kapcsolatos szakpolitikai dilemmákat és problémákat. Az egyes koncepcióknak ugyanis elméleti, vagy gyakorlati, szakpolitikai következményei lehetnek.

Az egyes települések mérete, jellemzői, természeti környezete, hagyományai, történelmi múltja és gyökerei jelentősen különbözhetnek egymástól. Ezért nem lehetséges egy egységes, uniformizált városfejlesztési modell alkalmazása a településeken.

Kulcsszavak: kreatív város, okos város, boldog város, városfejlesztés

Abstract

From the 1960s, research examining the spatial concentration of economic activities and its causes suggested that the emergence and spread of new technologies resulted in the relocation of economic activities from the centers to the peripheries. The commercial opening of the Internet in the early 1990s intensified this debate. However, the concentration of high-tech industries indicated opposite processes. According to Antonelli (1999), the density of industrial activity increases the intensity of network connections and information flow, so the role of places and cities remains prominent in the age of globalization and in the fourth industrial revolution.

The appreciation of the role of knowledge, creativity as an intangible production factor, and the role of information and communication technologies gave rise to new aspects of thinking about cities. We find significant differences in their names and characteristics. In relation to 21st century cities, we can highlight three possible paradigms: the concept of the creative city, the smart city and the happy city; and we present the related policy dilemmas and problems. The used concepts may have theoretical or practical political consequences.

The size, characteristics, natural environment, traditions, historical past and roots of individual settlements can differ significantly from each other. Therefore, it is not possible to apply a uniform, standardized model of urban development in settlements.

Key words: creative city, smart city, happy city, urban development

JEL kód: I31, O33, R11, R58

BEVEZETÉS

A tér és gazdaság kapcsolatát vizsgáló kutatások nyomán az 1960-as évektől kibontakozó vita során úgy vélték, hogy az új technológiák megjelenése, és ugrásszerű elterjedése következtében a gazdasági tevékenység a centrumok irányából a perifériák irányába mozdul el, melynek következtében egy „globális falu” alakul ki (McLuhan, 1964). Berry (1973) hasonlóképpen gondolkodott amikor úgy vélte, hogy a kommunikációs technológiák megszüntetik a magterületekhez kötődő városokat.

A kilencvenes évek elején az internet kereskedelmi célú megnyitásával új lendületet kapott a vita. Úgy tűnt, hogy az internet és az azzal járó kommunikációs forradalom felszabadítja a gazdaságot a földrajz béklyói alól. Mivel az IKT termékek könnyen áthidalják a fizikai távolságot és legyőzik a földrajzi akadályokat (Quah, 1999), a digitális forradalom a „távolság halálát” jelenti majd (Cairncross, 1997).

A Szilícium-völgy és más világszínvonalú IKT és high-tech iparágak koncentrációja, technológiai klaszterek kialakulása azonban éppen ellenkező folyamatokra utal. Ugyanis habár elméletileg a modern kommunikációs technológiák bárhol elérhetők, valójában működésük nagymértékben függ a fix telekommunikációs infrastruktúra jelenlététől, kiépítettségétől. Ez az infrastruktúra pedig nem állt mindenhol rendelkezésre, vagy legalábbis nem egyszerre történt meg a kiépítésük, hanem határozott és erős közgazdasági logika alapján, tehát az úttörők azok a térbeli pontok voltak, ahol a kereslet és a kínálat koncentrált. A gyors technológiai fejlődés, a fogyasztói kereslet gyors változása és a telekommunikáció liberalizációja következtében egyre inkább egyenlőtlené vált az infrastruktúra térbeli elérhetősége. Ezen az internet megjelenése sem változtatott, hiszen annak használatához szükséges végpontok, hálózatok kiépítettsége is erősen centralizált (Gillespie et al., 2000).

A nagyvárosokban koncentrálnak a fontos döntéshozók és minden korábbi várakozás ellenére a személyes kapcsolatok fontossága nem csökkent. Antonelli szerint (1999) minél „sűrűbb” az ipari aktivitás abban a térségben, ahol a vállalat elhelyezkedik, annál sűrűbbek a cég hálózati kapcsolatai, ami jelentősen növeli a beáramló információ mennyiségét, így növeli az IKT alkalmazásából elérhető hasznot is.

A globalizáció és a negyedik ipari forradalom korában is fontos szerepe maradt tehát a „helynek”, a település milyenségének, a városoknak. A gazdasági tevékenység globalizációja és az egyre fokozódó verseny ellenére a kompetitív előnyök mégis lokalizáltak maradtak. Ugyanis éppen a globalizáció és a mögötte húzódo folyamatok teszik lehetővé, hogy a vállalkozások helyhez kötött előnyöket keressenek és használjanak ki. A tudás, a kreativitás, mint nem megfogható termelési tényező, valamint az információs és kommunikációs technológiák szerepének felértékelődése adott okot a városokról való gondolkodás új aspektusainak. Elnevezéseiben, jellemzőiben jelentős eltéréseket találunk. A fogalmak sokszor keverednek, vagy egymás szinonimájaként használatosak, máskor, mások élesen elválasztják egymástól az egyes koncepciókat. Tanulmányunkban a 21. századi városokhoz kapcsolódóan három lehetséges paradigmát tekintünk át röviden, illetve bemutatjuk az ezzel kapcsolatos szakpolitikai dilemmákat és problémákat.

KREATÍV VÁROS

Törnkvist és Anderson már 1983-ban bevezette a „kreatív milliő” fogalmát, felhívta a figyelmet a kreatív környezet fontosságára (Törnkvist, 1983). A kreatív gazdaság, kreatív milliő

gondolatköre a 2000-es évektől kezdve került előtérbe, és a kezdetektől szorosan összekapcsolódott a városok „újjaéledésével”, vagyis szoros összefüggésben van a bevezetőben említett jelenséggel, vagyis azzal, hogy a nagyvárosi régiók gazdasági koncentrációs ereje nemhogy csökkent, hanem egyre erősebbé vált.

Egyes kutatók és szakemberek a kreatív gazdaságot csak szűkebben értelmezik, és pusztán a teljes gazdaságnak azt a részét értik rajta, amely a kreatív iparágakat tartalmazza (Hartley, 2005; Ságvári, 2005; Scott, 2006; Kovács-Egedy-Szabó, 2011; Kézai-Rechnitzer, 2022; Kézai-Rechnitzer, 2023; Rechnitzer et al., 2019). Úgy vélik, hogy a kulturális és kreatív ipar (cultural and creative industries – CCI) jelentős részét képezi a gazdaságnak (Rechnitzer et al., 2019). Éppen ezért az ezen iparágak letelepedéséhez szükséges társadalmi és gazdasági környezet megteremtése egyre fontosabb szerepet tölt be a városok életében, mivel azok versenyben állnak a progresszív erőforrásokért (Kézai-Rechnitzer, 2022). Ezen felismerés Magyarországon is hatott a kreatív és tudásintenzív gazdasági ágazatok fejlesztésére, amely a nemzeti, regionális és helyi gazdasági stratégiákban is megjelent (Kovács et al., 2011; Keresneyi–Egedy, 2016; Egedy et al., 2018).

Mások ennél tágabb értelemben használják, a poszt-indusztriális paradigma finomításaként, a tudás gazdaságot felváltó, pontosabb fogalomként (Jarvis et al., 2001). Az emberi kreativitás ugyanis kulcsfontosságú tényezővé válik, és ez mozgatja a gazdaságot napjainkban. A kreativitás az innováció elsődleges hajtóereje, a kultúra, gazdasági tevékenység mozgatója, a jólét létrehozója.

Richard Florida elmélete a „kreatív osztályról” (Florida, 2002; Florida, 2005) nem csak az elméleti gondolkodók figyelmét keltette fel, hanem a városok irányítóit, a szakpolitikák formálóját is inspirálta. Florida szerint (Florida, 2002) a diverzifikált, toleráns, vagyis „menő” városok jobban teljesítenek. Vagyis azok a városok ahol nagy számban élnek etnikai kisebbségek, nyelvileg, vallásilag heterogének, több munkaerőt, dinamikusabb vállalkozásokat vonzanak, és gazdaságilag is jobban teljesítenek. Így a városok felemelkedésének útja a megfelelő kreatív környezet kialakítása.

Florida elmélete kritikák kereszttüzébe került. Florida ugyanis három nagyon markáns megállapításra jutott (Florida, 2002):

- A nyugati társadalmakban létezik egy ún. „kreatív osztály”, mely diverzifikált, toleráns városokban szeret élni.
- A kreatív osztály alakítja a legtöbb város gazdaságát. Az álláslehetőségek oda vándorolnak, ahol a képzett munkaerő található.
- Azok a városok, amelyek képesek oda vonzani és megtartani a kreatív osztályt, jobban teljesítenek, a kreativitás határozza meg a fejlődésüket.

Florida állításait számos kutató próbálta meg alátámasztani, vagy tesztelni. Gibbon az Egyesült Királyságban végzett kutatásai során nem talált kapcsolatot a „bohémek” vagy a változatos környezet és a képzett munkaerő jelenléte között (Gibbon, 2005 – idézi Nathan, 2007). Lengyel és Ságvári (2009) pedig arra a megállapításra jutottak, hogy a regionális fejlettségét a felsőfokú végzettséggel rendelkezők jobban magyarázzák, mint a kreatív foglalkozást végzők. Gombos (2016, 2018) rámutatott arra, hogy azokon a településeken is lehet aktív kulturális élet, ahol nem elérhető mindhárom funkció (technológia, tehetség, tolerancia, vagyis a 3T), vagyis a településmérettel nem magyarázható annak hiánya. Miszlivetz (2012) és Miszlivetz–Márkus (2013) által kidolgozott kreatív város – fenntartható vidék (KRAFT-) index integratív szemléletre épül, és azt hangsúlyozza, hogy a lokális fejlődést azokra az innovatív, kreatív társadalmi, gazdasági, természeti-táji, közösségi kapcsolatokra kell építeni, amelyek a területrendszerben (település, térség) rendelkezésre állnak, s a közöttük lévő kapcsolatokkal, illetve azok hálózatával sajátos, a vizsgált egységhez köthető erőforrásokat alakítanak ki (Kézai-Rechnitzer, 2022).

A legfontosabb problémák a kreatív osztály meghatározásából adódnak. Nagyon nehéz jól megragadni azt, hogy kik azok, mely foglalkozások azok melyek valóban kreatív tevékenységet folytatnak. Csak a felsőfokú végzettségűek végeznek kreatív munkát? Vagy a középfokúak is? Minden közgazdász, mérnök, jogász kreatív szakember is egyben? Vagy a nem kreatív foglalkozásnak tartott szakma képviselője is lehet kreatív szakember: Az adott személy kreatív tulajdonságai vajon minden esetben kreatív gazdasági teljesítménnyé válnak? Egy kreatív szakma minden egyes tagja kreatív szakember? Olyan heterogén szakmacsoportról van szó, melyet meglehetősen nehéz „osztályként” aposztrofálni.

Hasonlóan problémát jelent a „tolerancia” mérésére kialakított index, mely az adott városban élő homoszexuálisok számával kívánta a település elfogadó képességét mérni. A kialakított indexet sokan vitatták (Sawicky, 2003; Scott, 2006). Florida az azonos nemű háztartások számával „közelítette” a homoszexuális háztartásokat, így aztán a nagy egyetemi városok, ahol a felsőoktatási hallgatók kollégiumokban, vagy közösen bérelt lakásokban laktak előkelőbb helyezést értek el, így az index pusztán a magasan képzettek száma és a városok fejlődése között korábban már felismert összefüggést képezte le. Nem véletlen, hogy Clark (2003) és Glaeser (2005) is úgy találta, hogy ez az index erősen korrelál az iskolai végzettséggel.

Florida abban is tévedett, hogy azt feltételezte, hogy a kreatív osztály tagjai hasonló igényeket támasztanak a lakhatási, városi körülményekkel szemben, és a belvárost preferálják a külvárosokkal szemben. A kutatások ellenben azt támasztották alá (Jarvis et al, 2001; Halfpenny et al, 2004; Markusen, 2006), hogy a kreatív osztály heterogén összetétele miatt is nagyon változatos igényeket támaszt a városokkal szemben. Markusen (2006) arra is rámutatott, hogy a művészek, bohémek, és a kreatív gazdaság, a város gazdasági fejlettsége közötti oksági kapcsolat fordított irányú, mint azt Florida feltételezte. Tehát nem a bohémek vonzzák a kreatív munkaerőt, hanem a prosperáló, magas jövedelmű lakossággal rendelkező város képes vonzani a művészeket, mivel elegendő forrással rendelkeznek azok támogatásához.

Goonewardena (2004) egészen odáig ment Florida kritikájában, hogy mivel a városok mindig is a kreatív és változatos környezet színterei voltak, ezért ez nem lehet oka, forrása a gazdasági növekedésnek.

Florida – az őt ért számos kritikára válaszolva – finomította modelljét (Florida, 2008), és olyan szakpolitikai figyelmeztetést is adott, hogy nem minden város alkalmas arra, hogy a kreativitás koncepcióját alkalmazva sikeres legyen.

OKOS VÁROS

Az okos város fogalma sem újkeletű, gyökerei egészen az 1980-as, 90-es évekig nyúlnak vissza, amikor egy újfajta gondolkodás jelent meg arról, hogy milyen módon alkalmazhatóak az új technológiák a város működtetésében és a várostervezésben.

Nyilvánvaló, hogy az okos város koncepció szoros kapcsolatban áll az információs és kommunikációs technológiák használatával, a digitalizáció elterjedésével és az internettel. Ebben az értelemben számtalan konceptuális elődje van, melyeket sokszor az okos város fogalmával párhuzamosan, vagy éppen az okos város koncepció szinonimájaként használnak, mint a digitális város, információs város, innovatív város, virtuális város, ököváros, zöld város, fenntartható város. Harrison és Donnelly (2011) szerint maga az okos város fogalom az 1990-es években kezdett elterjedni az okos növekedéssel kapcsolatos kutatások, tanulmányok nyomán. Az okos város fogalmának egyik legnagyobb hatással bíró definícióját Giffinger és szerzőtársai (2007) munkájában találjuk: Az okos város jól és előremutatóan teljesít hat alapterületen (gazdaság, mobilitás, kormányzás, környezet, emberek, életkörülmények). Az önmagukról önállóan döntő, független és tudatos városlakók tevékenységeinek és adottságainak okos kombinációjára épül.

Az okos városok átfogó, teljes körű meghatározását ugyanakkor – véleményünk szerint – Caragliu és szerzőtársai (2011, 50. old.) adták: „mikor az emberi és társadalmi tőkébe, valamint

a hagyományos (például közlekedés) és modern (IKT) kommunikációs infrastruktúrába történő befektetés fenntartható gazdasági növekedést és magas életminőséget generál, miközben az erőforrásokat bölcsen kezelik, és a kormányzás a város lakóinak részvételén alapul.”

Magyarországon a Lechner Tudásközpont közreműködésével jött létre az 56/2017. (III. 20.) Kormányrendelet az egyes kormányrendeleteknek az „okos város”, „okos város módszertan” fogalom meghatározásával összefüggő módosításáról. A kormányrendelet hivatalosan is meghatározza mit értünk okos város alatt: Az okos város olyan település vagy település csoport, amely természeti és épített környezetét, digitális infrastruktúráját, valamint a területén elérhető szolgáltatások minőségét és gazdasági hatékonyságát korszerű és innovatív információtechnológiák alkalmazásával, fenntartható módon, lakosainak fokozott bevonásával fejleszti.

Összegezve tehát, az okos város folyamatosan fejlődik, javítja a társadalmi, gazdasági és környezeti fenntarthatóságot, reagál az olyan kihívásokra, mint a klímaváltozás, a politikai és gazdasági instabilitás, javítja a társadalommal való kapcsolatát, együttműködő és részvételen alapuló irányítási módszereket, információs és kommunikációs technológiákat, ill. az általuk gyűjtött és feldolgozott adatokat felhasználva a városban élők számára jobb szolgáltatást és életszínvonalat biztosít oly módon, hogy a jelen és a jövő generációinak szükségleteit tiszteletben tartsa, és ne rombolja a természeti környezetet.

BOLDOG VÁROS

Az első ismert kísérletek a boldogság megértésére és meghatározására a Távol-Kelethez kötődnek; ie 600 körül, a kínai iskolákhoz, mint a konfucianizmus, a Mo Ti, a buddhizmus és a taoizmus (Fung, 1985, Tam 2010). A konfucianizmus a társadalmi életminőségre és a társas kapcsolatokra fektette a hangsúlyt, azzal érvelve, hogy a pozitív hozzáállás a tudáshoz, a tanuláshoz és a felelősségvállaláshoz központi jelentőségű a boldogság szempontjából (Tam 2010). A taoizmus ugyanakkor az egyén szerepét hangsúlyozta és azt állította, hogy a társadalmi feltételek nem befolyásolják az egyének boldogságra való képességét. Egy taoista valószínűleg a tudás és bölcsesség növelése ellen érvelt volna, és azt mondta volna, hogy a jó élet „egyszerű élet”, utalva arra, hogy a gyerekek a legboldogabb emberi lények (Zhang - Veenhoven, 2007) A buddhizmus szintén az egyénre helyezte a hangsúlyt, és bevezette a „Nirvana” koncepcióját., amely egy olyan szent állapot, melyet tökéletes belső béke, a megvilágosodás és minden vágy eltörlése jellemez (Zhang - Veenhoven, 2007)-

Néhány évtizeddel később Arisztotelész etikájában (Arisztotelész 1997) is a boldogság (görögül eudaimonia) állt a középpontban, és arra kereste a választ, hogy az ember a társadalmon belül hogyan érheti el a legnagyobb boldogságot. A város lakóinak jólléte, boldogsága már az ókorban is központi szerepet játszott a városról való gondolkodásban. A város nem pusztán egy fizikai mechanizmus vagy mesterséges konstrukció. A várost ugyanis emberek hozzák létre és működtetik, így az emberi természet terméke (Park et al. 1925).

A modern politikai gondolkodásban a boldogságnak továbbra is központi szerepe van, amit az elsősorban John Stuart Millhez köthető utilitarionizmus (haszonelvűség) helyezett a legfontosabb célok közé (Ludassy 1991). E szerint mind egyéni, mind közösségi szempontból az emberek legfontosabb célja a boldogság maximalizálása és a fájdalom, szenvedés minimalizálása. Csíkszentmihályi szerint (1992) az ember minden más célt abból a szempontból értékeli, hogy az mennyiben járul hozzá a boldogságához.

A boldogsággal foglalkozó empirikus kutatások többsége az egyéni és a társadalmi/nemzeti szintű boldogsággal foglalkozik. (Terjedelmi korlátok miatt most nem mutatjuk be a „boldogság” fogalma mögött húzódó konceptuális problémákat, illetve a jóllét, életminőség, szubjektív jóllét fogalmával való keveredését.) A legtöbb kutatás a boldogságot meghatározó egyéni tényezőkre koncentrálnak, így az egyén vagy háztartás jövedelmére, a korra, nemre, családi állapotra, foglalkoztatottsági helyzetre stb (Blanchflower-Oswald, 2004, 2008; Clark, 2003;

Clark et al., 2019; Layard-Ward, 2020; Luttmer, 2005; Stutzer-Frey, 2006). Más tanulmányok az aggregált, nemzeti szintű jellegzetességeit, aspektusait vizsgálják a boldogságnak, mint jövedelmi egyenlőtlenségek, infláció, munkanélküliség (Alesina et al., 2004; Di Tella et al., 2001, 2003).

A boldogság területi szempontú vizsgálata egészen a 2010-es évekig viszonylag kevésbé kutatott terület volt a területi tudományokban, és különösen hiányzott a boldogság földrajzi, területi aspektusainak elméleti megalapozottsága, mely különösen más tudományágakkal összehasonlítva vált nyilvánvalóvá (Edwards et al., 2015). Két terület képez kivételt a társadalomföldrajz területén. Az egyik a jóllét (wellbeing) jóléti (welfare) megközelítésének vizsgálata, mely radikálisan új irányzatot, gondolkodást indított el az 1970-es és 1980-as években (Knox, 1975, 1978; Helburn, 1982; Smith, 1974, 2000; Pacione, 1982, Rosenbert, 2014). Ezt a megközelítést jól összefoglalta Smith 1974-es tanulmányának címe: Ki mit kap, hol és hogyan? (Who gets what, where and how?). Ez a kérdésfelvetés a tudomány fókuszának megváltozását jelezte azzal, hogy az embert helyezte a gondolkodás központjába úgy, hogy a megszerzendő tudás célja az emberek „körülményeinek”, életének javítása legyen (Smith 1974, 289), mely mai napig lényeges szerepet játszik a boldogság területi szempontú vizsgálatában (Aslam -Corrado 2012, Ballas 2013). A másik terület az egészség földrajzi szempontú vizsgálata volt, melyben a betegségekről az egészségi állapot területi alapú javítására helyeződött a hangsúly (Atkinson-Scott 2015, Atkinson 2011)

A területi dimenziót alapvetően kétféle módon lehet beemelni a boldogságkutatásokba. Egyrészt vizsgálható, mi határozza meg azt, hogy milyen arányban élnek boldog, vagy boldogtalan emberek ugyanazon a helyen, másrészt kimutathatók az adott helyen élő emberek boldogságát vagy boldogtalanságát befolyásoló tényezők (Ballas-Tranner 2012, Barsi 2019, 560). Ballas (2013) szerint a települési boldogság meghatározó tényezői a közösségi kapcsolatok létrehozására alkalmas helyek és terek, maguk a közösségi kapcsolatok, a bizalom, a település szerkezete, a természeti és épített környezet, gazdasági lehetőségek, kulturális, oktatási, szórakozási lehetőségek.

SAKPOLITIKAI KÖVETKEZMÉNYEK

Számít-e vajon a definíció, a fogalmak, meghatározások használata? Számít, ha annak elméleti, vagy gyakorlati, szakpolitikai következményei vannak. Az okos városoknak pusztán a technológiára való leszűkítése komoly következményekkel járt. Habár az információs és kommunikációs technológiák alapvető elemét jelentik a koncepciónak, alkalmazásuk nem a végső cél, hanem csak egy eszköz arra, hogy elérjük az okos városok végső célját, vagyis az ott élő emberek jóllétének növelését. Nagy multinacionális vállalatok, mint az IBM, CISCO, Siemens kidolgozták a saját okos város koncepciójukat, okos város megoldásaikat és applikációikat. Az okos város koncepciója az IT vállalatok számára olyan komplex információs rendszerek létrehozását és alkalmazását jelenti, melyek a városi infrastruktúra és szolgáltatások integrált működtetését célozzák meg. A szakpolitikai koncepció és a profit maximalizálására törekvő üzleti modellek közötti elmosódó határok szemantikai zavarhoz, és jelentős etikai problémákhoz vezetnek.

Az okos városoknak hatékonyak kell lenniük, de meg kell őrizniük a spontaneitást, a társas kapcsolatok kialakulásának lehetőségét is. Ha minden véletlenszerűséget „kiprogramozunk” a városokból, akkor gazdag, élő organizmusok helyett, buta, mechanikus automatákat (robotokat) hozunk létre (Townsend 2014, 15). A mesterségesen kialakított és létrehozott New Songdo City bukása jó példa erre a jelenségre. Hasonló kritikát fogalmazott meg Grienfield (2013) is, aki a Siemens okos város jövőképét bírálta (Siemens, 2008), melyben a tökéletesen autonóm és intelligens IT rendszerek tökéletes tudással rendelkeznek a felhasználói szokásokról, fogyasztási mintákról és viselkedésről, így tökéletes döntéseket tudnak hozni az optimális erőforrás felhasználás és költséghatékonyság érdekében. A világ, így a városok, emberek

működése azonban nem tökéletesen megismerhető, nem alakítható veszteségek és torzítások nélkül egy IT rendszerré, és nincs olyan megoldás, ami minden emberre, városra egyformán alkalmazható, minden városban lakó polgárt egyformán kielégít.

Vajon a kreatív iparágak azért jelennek meg tömegesen bizonyos városokban, mert azok globális üzleti kereskedelmi központok, vagy azért válnak bizonyos városok gazdasági központokká, mert olyan gazdasági, kulturális étellel bírnak és meghatározó a kreatív osztály jelenléte? Ez nem pusztán érdekes hipotetikus kérdés, hiszen a kreatív iparágak elméletének számos szakpolitikai következménye volt. Mivel Florida (2002) elmélete szinte „instant” megoldást kínált egy város gazdasági fejlesztésére, számos várospolitikával foglalkozó szakember használta útmutatóként a városfejlesztési elképzelések megvalósításához, olyan városokban is, melyek méretüknél, szerepkörükénél fogva soha nem válnak globális gazdasági városközpontokká, vagy akár egy nagyobb térség központjává sem. A kreatív városok, kreatív osztály teóriát végletesen leegyszerűsítették, pusztán megfelelő kulturális intézmények és felújított belváros létrehozása lett a városfejlesztés sikerének kulcsa.

Amikor a boldogságindexek hivatalos szakpolitikai célokká válnak, a kormányok manipulálhatják azokat, hogy politikai érdekeket szolgáljanak, ami elfogult eredményekhez vezet, amelyek nem tükrözik a valódi közjólétet (Frey-Gallus, 2013). Emellett a boldogság-felmérésekre való hagyatkozás is problémás lehet, mivel a válaszadók stratégiaileg elfogult válaszokat adhatnak, aláásva ezen indexek megbízhatóságát (Tichy, 2014). Ezenkívül a boldogságra alapozott politikák a fenntarthatósággal kapcsolatos kihívásokkal is szembesülhetnek. A rövid távú boldogság növelését célzó politikák ütközhetnek a hosszú távú fenntarthatósági célokkal, különösen, ha nem fenntartható viselkedésre ösztönöznek (Chen, 2022). Végül, az, hogy a politika nem képes az étellel való elégedettség minden aspektusát ellenőrizni, a közvélemény kiábrándultságához vezethet, ha a politika nem tartja be ígéreteit (Tichy, 2014).

KONKLÚZIÓ

A leegyszerűsítő vagy éppen determinisztikus definíciók és elméletek sok veszélyt rejtnek magukban. A várost, térséget, országot komplex, élő, működő szervezetként kell felfogni, ahol az egyes szereplők nem elszigetelten cselekszenek, hanem jelentős hatással bírnak egymásra, szövevényes ok-okozati hálózatokat alakítva ki. Hasonlóan nincsenek gyorsan működő szakpolitikai megoldások sem. Míg egy adott kulturális intézmény felépítése viszonylag egyszerű folyamat, az, hogy annak milyen szerepe, kapcsolata lesz a művészvilággal és a helyi közösségekkel, már kevésbé megjósolható.

Egyes csoportok kiemelése, szempontjainak figyelembevétele akár a kreatív osztály, akár a boldogság, akár a technológiai központúság esetén a társadalmi egyenlőtlenségek, és az inkluzivitás hiányának problémáit okozhatja.

Az egyes települések mérete, jellemzői, természeti környezete, hagyományai, történelmi múltja és gyökerei jelentősen különbözhetnek egymástól. Ezért nem lehetséges egy egységes, uniformizált városfejlesztési modell alkalmazása a településeken.

A város, a civil szervezetek, vállalatok, kormányzati-, közszolgáltatást nyújtó szervezetek, közüzemi szolgáltatók, egyetemek, kutatóintézetek, várostervezők és a lakosság együttműködése szükséges ahhoz, hogy egy versenyképes, innovatív település jöhessen létre, mely jelentősen hozzájárul az életminőség növekedéséhez, és fenntartható fejlődést indukál. Természetesen ennyire különböző intézmények és emberek együttműködésének megvalósítása nem könnyű feladat, de nélkül elképzelhetetlen egy jól működő település létrehozása. Alapfeltétel a megfelelő politikai akart megléte, egy olyan vezető, aki szívén viseli a projekt megvalósítását. Mögötte pedig egy megfelelő, támogató professzionális szakmai csapat áll, mely hajlandó és képes együttműködni a helyi közösséggel. A helyi közösség bevonása nélkül egyetlen városfejlesztési projekt vagy kezdeményezés sem lehet sikeres. Ehhez szükséges

megismerni a lakosság igényeit és szükségleteit, folyamatosan kommunikálni kell velük, tudni kell elfogadni a kritikát és fogadni a visszajelzést, és létre kell, hogy jöjjön a helyi közösség részéről is egyfajta elkötelezettség és megértés.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A tanulmány a Magyar Tudományos Akadémia Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

IRODALOMJEGYZÉK

- Alesina, Alberto - Di Tella, Rafael - MacCulloch, Robert (2004). Inequality and happiness: Are Europeans and Americans different? *Journal of Public Economics*, 88(9–10), 2009–2042. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2003.07.006>
- Antonelli, Cristiano (1999) *The microdynamics of technological change*. Routledge, London
- Aslam Aqib - Corrado Luisa (2012) The geography of well-being. *Journal of Economic Geography* 12(3): 627–649 <https://doi.org/10.1093/jeg/lbr041>
- Atkinson, Sarah – Scott, Karen (2015) Stable and destabilised states of subjective well-being: Dance and movement as catalysts of transition. *Social & Cultural Geography* 16(1): 75–94. <https://doi.org/10.1080/14649365.2014.950689>
- Atkinson, Sarah (2011) Moves to measure wellbeing must support a social model of health. *BMJ* 343: d7323 <https://doi.org/10.1136/bmj.d7323>
- Ballas, Dimitris - Tranmer, Mark (2012): Happy people or happy places? A multilevel modeling approach to the analysis of happiness and well-being *International Regional Science Review* 35 (1): 70–102. <https://doi.org/10.1177/0160017611403737>
- Ballas, Dimitris (2013) What makes a ‘happy city’? *Cities (Current Research on Cities* 32, Suppl. 1): S39–S50 <https://doi.org/10.1016/j.cities.2013.04.009>
- Barsi, Boglárka (2019) A boldogság mint az okos városok mérésének új, lehetséges módszere in: *Területi Statisztika* 59 (5) 555–574 <https://doi.org/10.15196/TS590505>
- Berry, Brian Joe Lobley (1973). *The Human Consequences of Urbanization*. St. Martin’s Press, New York.
- Blanchflower, David -Oswald, Andrew, (2004), Well-being over time in Britain and the USA, *Journal of Public Economics*, 88, issue 7-8, p. 1359-1386. [https://doi.org/10.1016/s0047-2727\(02\)00168-8](https://doi.org/10.1016/s0047-2727(02)00168-8)
- Blanchflower, David, & Oswald, Andrew (2008). Is well-being u-shaped over the life cycle? *Social Science & Medicine*, 66(8), 1733–1749. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2008.01.030>
- Cairncross, Frances(1995). *The Death of Distance: How the communication revolutions will change our lives*. Harvard Business School Press, Cambridge.
- Caragliu, Andrea - Del Bo, Chiara - Nijkamp, Peter (2011). Smart cities in Europe. *Journal of Urban Technology* 18 (2): 65–82. <https://doi.org/10.1080/10630732.2011.601117>
- Chen, Chong-Wen (2022) From Smart Cities to a Happy and Sustainable Society: Urban Happiness as a Critical Pathway toward Sustainability Transitions in: *Local Environment* pp 1536-1545 <https://doi.org/10.1080/13549839.2022.2119379>
- Clark, Andrew–Diener, Ed.–Georgellis, Yannis–Lucas, Richard E. (2008): Lags and leads in life satisfaction: A test of the baseline hypothesis *Economic Journal* 118 (529): F222–F243. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0297.2008.02150.x>
- Clark, Terry Nichols (2003) Urban amenities: lakes, opera and juice bars. Do they drive development? in: Clark, T. Nichols (Ed.) *The City as an Entertainment Machine (Research in Urban Policy, Vol. 9)*, Emerald Group Publishing Limited, Leeds, pp. 103-140. [https://doi.org/10.1016/S1479-3520\(03\)09003-2](https://doi.org/10.1016/S1479-3520(03)09003-2)
- Csikszentmihályi , Mihály (1992): *The Flow: The Psychology of Happiness* Rider, London.
- Di Tella, Rafael - MacCulloch, Robert J.- Oswald, Albert J. (2001). Preferences over inflation and unemployment: Evidence from surveys of happiness. *American Economic Review*, 91(1), 335–341. <https://doi.org/10.1257/aer.91.1.335>
- Di Tella, Rafael - MacCulloch, Robert J.- Oswald, Albert J. (2003). The macroeconomics of happiness. *Review of Economics and Statistics*, 85(4), 809–827. <https://doi.org/10.1162/003465303772815745>

- Edwards Gareth A. S. - Reid Louise - Hunter Colin (2015) Environmental justice, capabilities, and the theorization of well-being. *Progress in Human Geograpy* 40(6) 754-769. <https://doi.org/10.1177/0309132515620850>
- Egedy, Tamás–Kovács, Zoltán.–SZabó, Balázs. (2018): Changing geography of the creative economy in Hungary at the beginning of the 21st century *Hungarian Geographical Bulletin* 67 (3): 275-291. <https://doi.org/10.15201/hungeobull.67.3.5>
- Florida, Richard (2002) *The Rise of the Creative Class? And How it's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*, Basic Books, New York
- Florida, Richard (2005) *The Fight of the Creative Class: The New Global Competition for Talent*. HarperColins, New York
- Florida, Richard (2008) *Who's your city* Basic Books, New York
- Frey, Bruno S. - Gallus, Jana (2014) "Aggregate effects of behavioral anomalies: A new research area," *Economics - The Open-Access, Open-Assessment E-Journal* (2007-2020), Kiel Institute for the World Economy (IfW Kiel), vol. 8, pages 1-15. <https://doi.org/10.5018/economics-ejournal.ja.2014-18>
- Fung, Yu-lan (1985). *Short history of Chinese philosophy*. New York: The Free Press.
- Gibbon, C. 2005. *The Cosmopolitan City: Does Richard Florida's 2002 Paper 'Bohemia and Economic Geography' Provide a Useful Tool for Understanding the Spatial Concentrations of High-Tech Employment in Urban Areas in England and Wales?.* Unpublished MSc Thesis. London: London School of Economics.
- Giffinger, Rudolf-Fertner, Christian -Kramar, Hans -Kalasek, Robert (2007). *Smart cities. Ranking of European medium sized cities*. Centre of Regional Science, Vienna UT, Vienna.
- Gillespie, Andrew-Richardson, Ranald-Cornford, James (2000). *Regional Development and the New Economy*. CURDS, Newcastle.
- Glaeser, Edward L. (2005) Review of Richard Florida's *The Rise of the Creative Class* *Regional Science and Urban Economics*, Elsevier, vol. 35(5), pages 593-596, September. <https://doi.org/10.1016/j.regsciurbeco.2005.01.005>
- Gombos, Szandra (2016): A kulturális szolgáltatások kínálata közötti különbségek a magyarországi tízezer fő feletti városokban *Területi Statisztika* 56 (5): 565–587 <https://doi.org/10.15196/TS560504>
- Gombos, Szandra (2018) *A magyar városok kulturális imázsa a kulturális kínálat és kereslet tükrében*. Széchenyi István Egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, PhD Disszertáció, Győr. <https://rgdi.sze.hu/downloadmanager/details/id/34114/m/12744>
- Goonewardena, Kanishka (2004) *The resistible rise of the creative class*. *Canadian Dimension*.38 (5)
- Greenfield, Adam (2013) *Against the Smart City. (The city is here for you to use)* Kindle Edition.
- Halfpenny, Peter-Britton, Joanne-Devine, Fiona-Mellor, Rosemary. (2004). *The 'good' suburb as an urban asset in enhancing a city's competitiveness*. in: Boddy,Martin- Parkinson, Michael (eds) *City matters. Competitiveness, cohesion and urban governance*, Policy Press, Bristol, pp.254-268. <https://doi.org/10.1332/policypress/9781861344458.003.0014>
- Harrison, Colin - Donnelly, Ian Abott. (2011). *A Theory of Smart Cities* In: *Proceedings of the 55th Annual Meeting of the ISSS International Society for the Systems Sciences*, Full Paper, 1–15.
- Hartley, John (2005) *Creative Industries*. Oxford, Blackwell.
- Helburn Nicholas (1982) Presidential address: *Geography and the quality of life*. *Annals of the Association of American Geographers* 72(4): 445–456. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8306.1982.tb01837.x>
- <https://doi.org/10.1068/a38179>

- Jarvis, Helen-Pratt, Andy C.-Cheng-Chong Wu, Peter (2001) *The Secret Life of Cities: The Social Reproduction of Everyday Life*. Prentice Hall, London.
- Keresnői, Krisztina –Egedy, Tamás (2016): A pécsi kreatív osztály helyzetének értékelése statisztikai és empirikus kutatások alapján *Tér és Társadalom* 30 (1): 57–78. <https://doi.org/10.17649/TET.30.1.2730>
- Kézai, Petra Kinga – Rechnitzer, János (2022) A kulturális és kreatív ipar társas vállalkozásainak teljesítménye a magyar nagyvárosokban, 2008–2018. in: *Területi Statisztika*, 62(2): 218–248. <https://doi.org/10.15196/TS620204>
- Kézai, Petra Kinga-Rechnitzer, János (2023) Performance of enterprises in cultural and creative industries in large Hungarian cities between 2008 and 2018, in: *Regional Statistics Volume 13, Number 1, 2023*: 167–198 <https://doi.org/10.15196/rs130108>
- Knox Paul L (1975) *Social Well-Being: A Spatial Perspective*. London: Oxford University Press.
- Knox Paul L (1978) Territorial social indicators and area profiles: Some cautionary observations. *Town Planning Review* 49(1): 75 <https://doi.org/10.3828/tpr.49.1.w231p62x54707246>
- Kovács, Zoltán – Egedy, Tamás – Szabó, Balázs (2011) A kreatív gazdaság jellemzői Magyarországon, in: *Tér és Társadalom* 1. pp. 42-62. <https://doi.org/10.17649/tet.25.1.1772>
- Layard, Richard-Ward, George (2020). *Can we be happier?: Evidence and ethics*. Penguin UK.
- Lengyel, Balázs–Ságvári, Bence (2009): Kreatív foglalkozások és regionális tudásbázis: fogalmak, folyamatok és területi összefüggések *Tér és Társadalom* 23 (4): 1–26. <https://doi.org/10.17649/TET.23.4.1273>
- Ludassy, Mária (1991): *Az angolszász liberalizmus klasszikusai I-II*. Atlantisz, Budapest
- Luttmer, Erzo F. (2005). Neighbors as negatives: Relative earnings and well-being. *Quarterly Journal of Economics*, 120(3), 963–1002. <https://doi.org/10.1162/003355305774268255>
- Markusen, Ann (2006) *Urban Development and the Politics of Creative Class: evidence from a study of artists* *Environment and Planning A*, 38, 1921-1940.
- McLuhan, Marshall (1964). *Understanding Media: The Extension of Man*. University of Toronto Press.
- Miszlivetz, Ferenc (szerk.) (2012): *Kreatív városok és a fenntarthatóság. Javaslatok a Duna-stratégia megvalósítására Nyugat-Pannónia példáján* ISES Könyvek, Kőszeg-Szombathely.
- Miszlivetz, Ferenc, Márkus, Endre. (2013): A Kraft-index – Kreatív város – Fenntartható vidék *Vezetéstudomány / Budapest Management Review* 44 (9): 1–21.
- Nathan, Max (2007) *The Wrong Stuff? Creative Class Theory and Economic Performance in UK Cities*. in: *Canadian Journal of Regional Science*, Vol. 3, No. XXX (1 October 2007): pp. 433-450.
- Pacione Michael (1982) The use of objective and subjective measures of life quality in human geography. *Progress in Human Geography* 6(4): 495–514. <https://doi.org/10.1177/030913258200600402>
- Park, Robert E. – Burgess, Ernest W. (1925) *The City* University of Chicago Press, Chicago
- Quah, Danny (1999). *The Weightless Economy in Economic Development*. Research Paper 135. *World Economics of Development Economics Research*. <https://doi.org/10.24247/1233445556>
- Rechnitzer, János.–Berkes, Judit.–Filep, Bálint (2019) The most important city development initiatives of Hungary *Regional Statistics* 9 (2): 20–44. <https://doi.org/10.15196/RS090204>
- Rosenberg, Mark (2014) Health geography I: Social justice, idealist theory, health and health care. *Progress in Human Geography* 38(3): 466–475 <https://doi.org/10.1177/0309132513498339>
- Ságvári, Bence (2005) *A kreatív gazdaság elméletéről*. ELTE-ITHAKA, Budapest.

- Sawicky, D (2003) Review of R. Florida, *The Rise of the Creative Class? And How it's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. – APA Journal 1. pp. 90-91.
- Scott, Allen J. (2006) Creative cities: Conceptual issues and policy questions, in: *Journal of Urban Affairs* 1. pp. 1-17. <https://doi.org/10.1111/j.0735-2166.2006.00256.x>
- Smith, David M. (1974) Who gets what where, and how: A welfare focus for human geography. *Geography* 59(4): 289–297
- Smith, David. M (2000) Social justice revisited. *Environment and Planning A* 32(7): 1149–1162 <https://doi.org/10.1068/a3258>
- Stutzer, Alois - Frey, Bruno S. (2006). Does marriage make people happy, or do happy people get married? *The Journal of Socio-Economics*, 35(2), 326–347. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2005.11.043>
- Tam, Henry (2010). *Against power inequalities: Reflections on the struggle for inclusive communities*. London, UK: Birkbeck, London University.
- Tichy, Gunther (2014) Happiness surveys: exclusive guides for policy? *European Journal of Economics and Economic Policies: Intervention*, Vol. 11 No. 3, 2014, pp. 333–348 doi: 10.4337/ejeep.2014.0008
- TML:
- Townsend, Anthony M. (2014). *Smart Cities: Big Data, Civic Hackers, and the Quest for a New Utopia*, W.W. Norton&Company
- Törnkvist, Gunnar (1983) Creativity and the renewal of regional life. – Buttimer, A (ed.) *Creativity and Context*, Seminar Report. *Lund Studies in Geography Human Geography* 50. Gleerup, Lund pp91-112.
- Zhang, Guoqing-Veenhoven, Ruut (2007). Ancient Chinese philosophical advice: Can it help us find happiness today? *Journal of Happiness Studies*, 9, 425–443. <https://doi.org/10.1007/s10902-006-9037-y>